

Календарска хронологија повести

Милош Р. Миловановић¹

Математички институт САНУ

Београд

Апстракт. Разматран је значај хронологије за историјску науку и питање како се календар одражава на проблеме историјско-повесне садржине. Установили смо да црквени календар почива на врменској спирали која обједињује повратно и неповратно време. Грегоријанска реформа се пак односи на модернистичку елиминацију времена која је у виду нове ере историографију свела на геометрију реалне праве. Њено усвајање је текло поступно, одневши пуну превагу током XX века. Хронолошка матрица мајанског календара чије испуњење раскринкава нову еру је у том погледу установила постмодерну епоху која обнавља врменску спиралу повести. Календарско питање се самим тим огледа на поимање историје и њену обнову у новонасталим околностима.

Кључне речи: историја, митологија, врменска спирала, елиминација времена, питање календара, нова ера, постмодерна епоха.

Увод

Значај времена за историју не треба посебно истицати. Његова улога међутим није једнозначна, од чега умногоме зависи карактер процеса који ће се наћи у жижи истраживања. Хронологија се сматра помоћном науком историје, што је чини скрајнутом и своди на употребу математике у друштвеним наукама која углавном не сеже даље од обраде података. Такво стање ствари је последица секуларног модернизма који се заннива на картезијанској подели протежне и мислеће стварности. Управо је појам времена у тој подели кључан, с обзиром да поседује потенцијал њеног превазилажења будући основ сваке од научних дисциплина.

Целокупну науку модерне Емил Мејерсон сматра поступним остварењем темељне предрасуде у људском мишљењу да се различитост и промена своде на истоветност и сталност (Meuseron 1908). Он овај став назива елиминација времена, што би подразумевало његово представљање геометријом реалне праве. Време је самим тим сведено на пуки параметар линеарног континуума губећи ток и след, чиме се лишава основне садржине од значаја за разматрање историјских збивања. На тај начин би целокупна историја значила установљену датост у чијим се оквирима одвија живот који је заборавио свој почетак. Управо је то разлог зашто поједини аутори разликују историју од повести, што би био стваралачки чин који лежи у основу историографског дела (Паковић 2013). У литератури на српском језику, ово разликовање није јасно изражено ако се уопште користи појам повести. Синонимија ових појмова би могла с једне стране значити да модернизација није узела маха, али с друге стране наговештава управо супротно подлагање секуларном модернизму који је историју лишио повесног садржаја.

---

¹ milosm@mi.sanu.ac.rs

Рад је подржало Министарство науке, технолошког развоја и иновација кроз Математички институт САНУ.

Циљ овог рада је да историјско-повесну проблематику расправи у светлости календарског питања. Показује се да црквени календар представља фундаментални чинилац чијом је реформом установљена модернизација која историографију лишава повести. Календарска хронологија заснована на појму ере и епохе би у том погледу чинила матрицу памћења које историји придаје повесни значај. Постмодерна епоха која је наступила се самим тим огледа на поимање историје и њену обнову у новонасталим околностима.

Повесна хронологија

Увођење терминолошког раздвајања на историју и повест се обично приписује Мартину Хајдегеру који је на њему инсистирао и подробно га образложио. Након њега су се овом темом бавили бројни филозофи које нећемо истицати нити улазити у њихове системе, с обзиром да почивају на модернистичком становишту што бисмо настојали избећи (Паковић 2013).

Своја разматрања пре свега градимо на поимању митологије које је заговарао Алексеј Лосев (2000, страна 178). Мит по његовом назору представља развијено магијско име, што би неминовно изискивало временску окосницу коју тај развој прати. Хронологија је према томе неизоставни чинилац мита и штавише његов предуслов, што расветљава значај календарског питања које би у том погледу представљало чин вере. Разматрајући време у митологији, Клод Леви-Строс (1972) упућује на Фердинанда де Сосира (1969, стране 117—119) који говор представља у два вида – језика и живе речи – што одговара повратном и неповратном појму времена. Мит притом обједињује ове видове, чинећи самим тим исконски израз говора. Подела на историју и повест се овде чини беспредметна, с обзиром да су линеарни и кружни континуум уроњени у временску спиралу. Овај налаз оспорава модерну науку којој предстоји да супстанцијално помери границе своје методе како би уопште била кадра поимати митолошко време (Миловановић 2021, страна 218).

Довођењем на тај начин у везу статистичког и структурног описа, наговештава се меморијска матрица коју је установила обредна анамнеза. Френсес Јејтс (2012) по том питању наводи Зодијак у својству основног модела, упућујући на Метадора из Скепсе чије су име помињали сви који меморију заснивају на астросимболизму. Разматрање је успешно применљиво на народну епiku, што поткрепљује казивач песама из околине Лесковца у изјави датој Момчилу Златановићу да су песме некад биле знатно дуже и имале онолико стихова колико је дана у години (Јацановић 2000). Остављајући по страни питање поетског дара, с правом се тврди да дужина песме превасходно зависи од публике. Међу разлозима зашто извесни певач различито пева исту песму нарочито на крају, свакако је тај што се крај песме најређе изводи (Лорд 1990, страна 44). Епски песник нема представу о утврђеном тексту у облику који се не би подударао садржају меморијског записа. Чинилац времена притом игра битну улогу, будући да се певање не сме прекинути ни на час (Лорд 1990, страна 53). Епика у том погледу умногоне наликује фрескосликарској техници, по начину извођења и предању ком служи (Радојчић 1940). Када њени чувари преносе историјску истину *реч у реч*, то се ипак не односи на установљени текст него на космолошки мит што је израз традиционалног става према писмености која представља умеће памћења (Лорд 1990, стране 61—65). Превасходна сврха епске поезије је обредно-магијска, што расветљава значај нарочитих мотива као што су опијање или облачење јунака (Лорд 1990, стране 122—125 и 152—166).

Календарски систем који из тога происходи би обухватио повратност и неповратност у виду просторног и временског оквира (Миловановић 2022). Просторни оквир је установио Зодијак који следи из лунисоларно устројеног правила Пасхе. Лунисоларна година садржи 354 дана распоређених у 12 месеци по 30, при чему су шест дана заједнички последњем и првом месецу (Видосављевић 2010, стране 91—93). Ова структура се превасходно испољава у виду Васкршњег поста и празника који га прате. Она се такође пројектује на соларни систем јулијанског календара чији месеци немају по 30 дана, али се циклус дели на 360 степени који махом одговарају непокретним празницима црквене године. Њоме су најзад обухваћени Тропски и Сидерички зодијак који се тичу годишњих доба и звезданог неба. Познато је да се појединим празницима приписује значај пољопривредног култа: орезивање винограда (на Трипуњдан), сејање жита (*Јелисије просо сије*), освештавање грожђа (на Преображење), именовање јабука по њиховом сазревању (ивањаче, петроваче, илињаче...) и сл. Календар би у том погледу представљао меморијску матрицу која обухвата људске делатности – нпр. хајдучко војевање од Ђурђевдана до Миторвдана – што је историју прожело небеским знамењима (Миловановић 2019).

Временски оквир се пак односи на спиралу коју је установио Недељни дан. Правило наиме налаже да се Васкрс слави у недељу која је први и уједно осми дан. Христово васкрсење на тај начин успоставља спирално време које наликује лествици музичких тонова, где завршни ступањ одговара почетном премда је за октаву виши (Миловановић 2021, страна 171). Пасхалија црквеног календара у том погледу представља анамнезу Страсне седмице, што чини мит о постању који је употпунило васкрсење Богочовека. Тиме је неповратно време повести обједињено са повратном историјом која се помаља у виду просторног оквира.

Хронологија би се према томе односила на свеколике видове времена које мит обухвата (Cullmann 1962, стране 37—50). Грчки језик разликује најпре појам *хронос* који се односи на одлагање што би одговарало просторном оквиру меморијске матрице. Следи појам *еон* који означава вечност и *каирос* који је прави час извесног збивања. Појам *логос* који би представљао бројевни однос се такође тиче временске спирале. На тај начин се хронологија испољила у виду повесног чиниоца који је основ историографије (Миловановић 2021).

Зодијачка структура меморије се огледа у повести о дванаест апостола који би одговарали знацима или пак седамдесет два апостола који одговарају пентадама Зодијака. Символ вере који је основ црквене догме се у том погледу такође састоји од дванаест чланова. Спирала коју је установило правило Пасхе придаје меморијској матрици временски дојам чинећи је живом и делатном (Зелинский 1996, § 32). Реч је о неповратним и иновативним збивањима повесног карактера на којима почива историографска делатност, чиме је превазиђен антагонизам ових појмова.

Питање календара

Црквени календар представља матрицу памћења у чијој основи је пасхално правило које се заснива на три одреднице: равнодневу, уштапу и недељном дану. Пасхални равноднев је објединио Тропски и Сидерички зодијак, од којих први прати годишња доба а други звездано небо. 22. март је у том погледу јулијански датум који одговара почетној тачки оба Зодијака у II веку нове ере када су оне биле подударне. Недуго потом су се разишле услед прецесије, али је исконски астросимболизам зодијачког језика очуван у појмовима Пасхе (Миловановић 2022).

Пасхални уштап пак обједињује Сунчев и Месечев ход, што се с правом сматра за највећи домет антике по календарском питању. Установљени однос сјаја ноћног неба и одговарајућег пандана дневне светлости је представљао откриће великог домета. Претпоставља се да су га у закључном облику изнашли упоредо на Истоку и Западу – у Вавилону, Грчкој и Кини – средином првог миленијума пре нове ере (Зелински 1996, §6). Било је то правило деветнаестогодишњег периода који остаје упамћен под називом *Метонов циклус*. Његова суштина се састојала у томе да се током деветнаест година седам пута умеће додатни месец у дванаестомесечни период звани лунисоларна година. Пасхалија црквеног календара почива на овом правилу, што га чини у основи лунисоларним системом (Миловановић 2021, стране 89—99).

Реформа која је наступила током XVI века за столовања папе Гргура XIII поистовећује почетак Тропског зодијака и 21. март што је одговарало његовом датуму током Никејског сабора. Ово је изведено изостављањем десет дана и промењеним правилом преступања, чиме је календар истргнут из пасхалије сводећи се на циклус годишњих доба. Грегоријански календар у том погледу не представља исконски астросимболизам Зодијака, с обзиром да је елиминисао временску спиралу. Меморија је на тај начин сведена на пуку историографију која се лишава повести у виду неповратних и иновативних збивања (Миловановић 2022).

Грегоријанска реформа је најпре прихваћена у Италији, Шпанији, Португалији и Пољској. 4. октобра 1582. године су ове земље следећи папина упутства изоставиле десет дана прешавши одмах на 15. октобар. Њих је у корак следио немачки цар Рудолф II ког папска були изричито помиње називајући га *Rudolf Romanorum regem illustrem, in imperatorem electum* (Скробоња 2014, страна 262). Баварски војвода Вилхелм је такође посаветовао салцбуршке бискупе да изврше реформу. Они су се сагласили, али нису успели да је спроведу будући да се народ супротставио устанком у Штајмераку који је убрзо угушен. Но побуна је избила и у Аузбургу, као и у граду Шпејер који је одбио да прихвати нови стил изјавивши како жели да живи у миру са суседима. Војвода Ернест I је затражио од цара да повуче указ, што је он међутим одбио да учини. Све је то припремило терен тридесетогодишњем рату између римокатолика и протестаната у првој половини XVII века који се водио превасходно на тлу Немачке и Чешке, али су учешће узеле још неке државе (Ангелов 2000).

Почетком XIX века, грегоријански календар је већ био усвојен у западним народима. Међу последњима су га 1811. године усвојили неки кантони Швајцарске. Од православних пак нико га није прихватао. Одмах по објави реформе, папа Гргур XIII је испратио своје посланике у Цариград да уруче богате дарове патријарху Јеремији II, укључујући предлог да се приклони новом стилу. Ускоро је тим поводом сазван сабор православних цркава који је 1583. године изрекао анатему по календарском питању. Решење које су потписали цариградски, александријски и јерусалимски патријарх у присуству осталих чланова Сабора саопштено је свим црквама, венецијанском дужду Даконтију, папи Гргуру XIII и другима (Ангелов 2000).

Исти став је поновљен више пута током наредних векова, што говори о учесталим притисцима којима је Православна црква била изложена. Слабљењем Турског Царства које је наступило крајем XVII века, ови се притисци преламају на српском народу. Немачки цар Леополд I је 1690. године издао указ звани Привилегија који је уважаио захтеве Срба гарантујући им слободу вере, календар старог стила, као и избор владика и свештеника у изразито римокатоличкој држави која није подржавала иноверне. Ипак је остало забележено да их је већ 1692. године покушао приволети да усвоје грегоријански календар (Ј.Ц. 1900), што су они успешно одбили будући да им је цар 1695. године потврдио слободу обреда и вероисповести.

Календар је између осталог био предмет Архијерејског сабора у Сремским Карловцима 1769. године када је, на захтев бечког двора да се смањи број празничних дана (Кашић 1958), установљен Сабор светих српских просветитеља и учитеља за последњу недељу августа. Овај празник је уведен по угледу на Недељу свих светих, представљајући замену за култове који су од 1769. до 1779. године под притиском државе изостављени (Медаковић 1975). Редукција празника је оправдана потребом да се постигне већи број радних дана како би се сузбили пороци које рађа нерад. Модерна историографија Срба обично почиње од великих сеоба када су знатним делом припали Светом Римском Царству Немачког Народа, али би примереније било сматрати да је отпочела управо модернистичким упливом на календарски систем. Ово тим пре што је грегоријанској реформи непосредно претходила реформа бревијара и мисала која је била поверена Пију IV током заседања Тридентског сабора 1563. године, што папска пропаганда са поносом сматра за најбитнији корак ка измени календара од Никејског сабора (Скребоња 2014, стране 157—160). Нови мисал је из богослужења уклонио помене бројних светитеља, задржавши свега неколицину од пре XI века. Редукција празника је досегла врхунац на тлу Светог Римског Царства за владавине царице Марије Терезије погодивши притом српски народ. Све до XVIII века наине поштовали су Срби мноштво празничних дана чији је број износио око 120, а по неким изворима до 170 годипње.

1814. године је аустријски цар Франц I преко Краљевског угарског намесничког савета упутио интимат карловачком митрополиту Стевану Стратимировићу, тражећи од њега савет када и како да се уведе грегоријански календар у Срба (Руварац 1905). Митрополит му је одговорио на латинском језику, темељно доказавши немогућност да Православна црква усвоји нови стил. Стратимировић у одговору запажа да за римокатолике календар знатно мање представља богослужбено питање него за Православну цркву, будући да они веру препуштају свештенству и папи. Ми се пак сматрамо православним по богослужењу који је израз повесног предања, па такву одлуку нису кадри донети ни митрополит нити архијереји без сазивања народне скупштине. Он при том подсећа да је у Мађарској грегоријански календар било могуће увести тек закључком *дијете* који је следио Указу цара Рудлофа II од 1588. године, где се каже да *ако држава и велможе царства хоће, могу у својим блиским састајањима остати при старом календару ком су како убоги тако и богати услед дуге употребе склони*. Но након тога је стари стил био утолико распрострањен да је 1599. године прописана казна од 1000 флорина онима који га још држе (Стратимировичь 1853).

Захтев за увођење новог стила је поновљен 1825. и 1844. године када се, услед изразитог противљења карловачког митрополита Јосифа Рајачића и будимског владике Платона Атанацковића, од тога ипак одустало (Руварац 1905).

Календарске ере

Елиминација временске спирале се испољила у новој ери која представља линеарни модел историографског датовања. Време је самим тим сведено на геометрију реалне праве губећи ток и след, што га је лишило основне садржине од значаја за поимање историјских збивања. Примена нове ере у хронологији рађа међутим прилично очевидан парадокс. Увођењем епохе у овај систем, реална права је разбијена на два низа од којих ниједан не садржи нулу. Одсуство нулте године представља сведочанство временског тока која нас враћа повесном поимању историје (Миловановић 2021, стране 119—122).

Но тада су догађаји од пре нове ере неминовно остали мимо меморијске матрице, носећи са собом питање ком времену они заправо припадају. Модерна историографија своју епоху везује за појаву писма, што се по њеном назору збило током четвртог миленијума пре нове ере. Ако се надаље и истраживања у вези са винчанским писмом узму у разматрање, озбиљно се приближавамо епоси византинске ере, па се само по себи намеће питање зашто је ово датовање уклоњено.

Византинска ера која је изведена из повесног предања посредством вишеструких прорачуна (Радић 2015, страна 233), у закључном облику представља симболизам хилијастичког типа где би једном дану Постања (1. Мојсијева, глава 1) одговарао историјски период у трајању од хиљаду година (Псалтир, глава 90, стих 4). Како је Адам створен освитом шестог дана, рођење Новог Адама у лику Исуса Христа (Симеон 2008) наступа средином шестог миленијума тј. око 5500. године. Ера притом мора бити сагласна трајању Великог индиктиона, што би значило да је епоха почетна година Миротворног круга у ком се самеравају годишњи, месечни и недељни циклус. Овај захтев тражи додатно појашњење које међутим битно усложњава целокупну проблематику. Пре свега, епохом је сматран петак будући да представља шести дан када је створен човек. Утемељење византинске ере на овом догађају до танчина расветљава њено назначење: она у целости представља историјски ход од Адама ка Новом Адаму, чинећи јединство са пасхалијом чији значај с тим у вези није потребно истицати. У складу са наведеним, епоха је установљена 5508. године пре нове ере (Зелинскиј 1996, § 28).

О древној хронологији Словена је тешко било шта рећи, али је сигурно да њиховим покрштавањем у IX веку они постају саучесници византинске ере која је свеобухватни израз повесног предања. И не само да су усвојили црквени календар и прихватили методологију византинског датовања, већ су такође препознали пуну вредност овог система. Ђакон новгородског Антонијевог манастира Кирик, који је живео у првој половини XII века, занимао се календарским проблемима хронолошке садржине и за њега се с правом тврди да је био први словенски хронолог. Његово дело *Учење које обзнањује човеку рачун свих година* представља најстарији математичким рукопис Словена, при чему би се запис великих бројева у том погледу сматрао оригиналним дометом (Дејић 2015). Један од првих истраживача његовог дела Степанов (1910) сматра да је *Кирик држао у прстима целокупну таблицу Великог индиктиона*. Без обзира колико оскудна била ова забелешка, она је значајна у виду сведочанства о поимању пасхалног правила међу Словенима (Зелинскиј 1996, §22).

Упечатљива је при том чињеница да византинска ера односи превагу над другим системима датовања средином IX века што се управо подударило са покрштавањем Словена (Радић 2015, страна 234). Он остаје упамћен по ћирило-методијевској мисији која је на историјску позорницу донела не само словенску писменост, већ богослужбени језик образован по угледу на класични грчки. Колики је пак уплив словенског наслеђа у њено успостављање је поприлично нерасветљено питање, упркос претпоставци да сеже знатно даље од преузимања установљене матрице. Ово је потврђено миленаризам Срба и блиских народа који обухвата знатно више древних елемената у поређењу са грчким или јеврејским (Стојановић 2006).

Истек седмог миленијума је у том погледу био прожет посве особеним гледиштима која су била нарочито јака управо међу Словенима. Карамзин (1842, књига 2, том 6, ступци 8—9) о томе пише: *Осим спољашњих опасности и непријатеља, млади Иван био је принуђен да унутар државе надвлада опиту клонулост духа, некакво слабљење и дремеж душевних сила. Истицала је седма хиљада година од стварања света према грчким хронолозима: сујеверје је са њеним крајем очекивало и крај света*. Оно се испољило у томе што је пасхално правило

рачунато само до 1492. године када истиче седми миленијум од постања. На крају непотпуне пасхалије је писало: *Ту страх, ту туга, ако је овај круг у Христову распећу, ово лето и на концу јавља се, у њему је и светски твој долазак* (Святский 1962). Крајње је упечатљива чињеница да је Кирик Новгородац своју хронологију такође доводио до испуњења седамхиљадите године (Степанов 1910, страна 145), а српски рукопис *Пасхалија јеромонаха Данила* из 1394. године се завршава седамхиљадитом годином испод које пише: *Ту конач лета* (Радојичић 1942, страна 30). Ово доба сенки и мрачних предсказања је било праћено целим низом небеских знамења (Святский 1962).

За владавине великог кнеза Ивана III Васиљевича, сазван је 1492. године у Москви црквени сабор који је, надопунивши пасхални прорачун, означио почетак осмог миленијума. О раду сабора пише Карамзин (1942, књига 2, том 6, ступци 222—223) на основу властитог проучавања летописа: *Митрополит Зосима сазвао је епископе и дао задатак Генадију Новгородском да образује рачун црквеног круга (циклуса). Овај разумни светитељ написао је увод у ком је на основу апостолских сведочења и правила истинског хришћанства оповргао сва тобожња предсказивања краја света, нечега што је познато једино Богу... Испочетка је пасхалија била образована за двадесет година и била је дата на разматрање Филотеју, епископу пермском, чији су рачуни потврдили њену исправност; после тога је Генадиј на великим листовима означио Сунчеве и Месечеве циклусе, основе, епакте за дату годину и кључеве граница од 533. до 7980.*

Ово су први подаци након Кирика Новгородца који говоре о пасхалном рачуну код Словена и познавању његове структуре. У новообразованој пасхалији се за Ивана III каже да је господар и самодржац целе Русије: нови цар Константин у новом граду цара Константина – Москви – што је све скупа имало неизмеран верско-политички значај (Зелинский 1996, § 26). Са наступом осмог миленијума и обновом пасхалије, ширило се уверење да Русији није суђено да пропадне него да прерасте у царство.

Византинска ера се одржала до пред крај XVII века када је укинута указом цара Петра Великог, чиме је смењује линеарна хронологија новог стила (Скребовић 2014, страна 82). Царски указ се такође односио на увођење грегоријанског календара у Русији, што очигледно није заживело. 1830. године је Петроградска академија такође предложила да се усвоји грегоријански календар, чему се успротивио министар народне просвете Карл Андрејевич Ливен изложивши цару Николају I предности постојећег система што је и овог пута пресудило у корист старог стила (Ангелов 2000). Грегоријански календар је у Русији дефинитивно усвојен 1918. године, након Октобарске револуције чији је раскид са повесним предањем поприлично очигледан. У Србији је уведен 1919. године након Првог светског рата и уласка у Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца. Српска и Руска црква међутим никада га нису усвојиле (Миловановић 2021, страна 124).

Постмодерна епоха

Модернистичка елиминација времена се испољила у новој ери која представља линеарни модел историографског датовања. Време је самим тим сведено на пуки параметар линеарног континуума изгубивши ток и след, чиме би целокупна историја попримила обресе установљене датости у чијим се оквирима одвија живот који је заборавио свој почетак. Она међутим добија пуни значај тек пошто се стави у контекст византинске ере и њеног испуњења

седамхиљадите године. Навршење седмог миленијума одговара 1492. години када је откривен Нови свет како се назива Америка. Овај се догађај сматра почетком Новог века у појмовима модерне историографије, при чему је исте године на сабору у Москви проглашено Руско Царство.

Усвајање новог стила је текло поступно, одневши пуну превагу током XX века. Стари стил је остао заступљен у Српској и Руској цркви, на територији Свете Горе, Јерусалимског патријархата, код Копта, Јермена, Грузина и још неких народа попут Кинеза који имају сопствене календаре лунисоларног типа. Православне цркве које су примениле грегоријанску реформу у богослужењу се упркос томе придржавају пасхалног правила по старом стилу, што потврђује да грегоријански календар заправо нема пасхалију него се своди на соларни циклус Тропског зодијака (Миловановић 2021, стране 130—131).

XX век је дакле упоредо означио прелазак на нови стил, али и останак при старом што се преваходно огледа у постмодерним стремљењима ка обнови космологије и повесног предања. Њихови зачеци сежу пре свега у руску авангарду која се доследно надовезала на иконографију повести (Миловановић 2022). Бриселска школа термодинамике предвођена Иљом Пригожином је развила физику комплексних система чије је дефиниционо својство постојање временског оператора који означава неповратна и иновативна збивања (Prigogine 1980). Парадигма теорије је управо проблем три тела Сунце-Земља-Месец, што представља основ пасхалног правила. Постмодерна наука се самим тим испољила у виду космолошког мита који обнавља меморијску матрицу (Миловановић 2022).

Велико поравнање представља астрономску појаву који се везује за период од 1980. до 2016. године, када се Тропски краткоднев подударео са галактичким екватором. Овом се догађају с правом придаје космолошки значај у појмовима постмодерне епохе. Ради се пре свега о испуњењу мајанског календара што представља повесну матрицу која није подлегла новом стилу. Оно у том погледу раскринкава нову еру грегоријанског календара, обнављајући временску спиралу повести о чему постоји свест у предањима бројних народа (Jenkins 2002). Исто се збивање такође распознаје у појмовима црквеног календара где би одговарало подударењу краткоднева и Зачећа Свете Ане, што знатно расветљава његово дејство (Миловановић 2021, страна 199).

За разлику од грегоријанског календара који је успоставио доминацију Тропског зодијака над Сидеричким, ова појава је омогућила да се установи Календарски зодијак што би био исконски астросимболизам који обједињује оба језика. Како у одређењу Великог поравнања учествује краткоднев који је појам Тропског зодијака, Календарски зодијак задајемо у истом језику као подударење календарског и тропског система. Другим речима, одређује га подударење Зачећа Свете Ане са краткодневом, на тај начин укључујући језичку структуру Тропског зодијака. Поравнање га међутим својим значајем превазилази, с обзиром да је одређено галактичким екватором који је појам звезданог неба чиме упоредо обухвата језик Сидеричког. Њихово обједињење расветљава значај зодијачког језика у појмовима црквеног календара који је у виду пасхалног правила очувао исконски астросимболизам. Епоху је у том погледу установило Велико поравнање које обнавља временску спиралу повести. Епохални час би одговарао уштапу навече краткоднева 1980. године када је Поравнање наступило, што омогућава пасхални прорачун у појмовима постмодерне епохе. На тај начин је установљена меморијска матрица коју образује исконски астросимболизам Календарског зодијака (Миловановић 2021, стране 223—231).

Обнова српске државности при распаду Југославије је текла упоредо матрици повести, будући да већина државних празника наслеђује одреднице старог стила: Божић, Сретење, Велики петак, Васкрс и Васкршњи понедељак, а Савиндан и Видовдан се по слову закона празнују радно (Службени гласник 2001, страна 1). Постмодерна епоха је самим тим наговестила све већи значај календарског питања, што се огледа на поимање историје и њену обнову у новонасталим околностима.

Закључак

Разматран је значај хронологије за историјску науку и питање како се календар одражава на проблеме историјско-повесне садржине. Установили смо да црквени календар почива на временској спирали која обједињује повратно и неповратно време. Грегоријанска реформа се у том погледу односи на елиминацију времена која историографију своди на геометрију реалне праве. Време је на тај начин постало пуки параметер линеарног континуума лишен тока и следа, чиме би целокупна историја попримила обресе установљене датости у чијим се оквирина одвија живот који је заборавио свој почетак.

Елиминација временске спирале се испољила у новој ери која представља линерани модел историографског датовања. Њено усвајање је текло поступно, одневши пуну превагу током XX века. Упориште старог стила је остао црквени календар у појмовима пасхалног правила и поједини народи попут Кинеза који следе властите системе лунисоларног типа. Хронолошка матрица мајанског календара чије испуњење раскринкава нову еру је у том погледу установила постмодерну епоху која обнавља врменску спиралу повести. Календарско питање се самим тим огледа на поимање историје и њену обнову у новонасталим околностима.

Литература

Н. М. **Карамзин 1842**. *История Государства Российского*, Издание И. Эйнерлинга, Санкт-Петербург.

Стефанъ **Стратимировичъ 1853**. Царскому Величеству. У: *Сербскій летопись* 27(88), 87—116.

Ј. Ц. 1900. О реформи календара. У: *Извештај о православном богословском заводу у Задру за школску 1899/1900*, Штампарија Шпира Артале, Задар, 5—21.

Динитрије **Руварац**. Покушај да Срби источно-православне вере усвоје нов – Григоријев – календар. У: *Српски Сион: званичан лист Православног српског архијерејског синода Митрополије карловачке за духовне, црквене и јерархијске ствари* 15(8), петак 15. април **1905**, 197—200.

Emile **Meyerson 1908**. *Identité et réalité*, F. Alcan, Paris.

Н. В. **Степанов 1910**. Заметка о хронологической статье Кирика (XII в). У: *Известия Отделения русского языка и словесности имп. Академии наук* 15(3), 129—150.

Милош **Радојчић 1940**. О чаробном свету нашег средњовековног сликарства. У: *Народна одбрана* 10 (42—45), 677—678; 693—694; 710—711; 726—727.

Ђорђе Сп. **Радојичић 1942.** *Стари српски књижевници XIV—XVIII века: расправе и чланци*, Југоисток, Београд.

Душан **Кашић 1958.** Редукција празника у XVIII веку. У: *Православна мисао* 1, 61—68.

Д. О. **Святский 1962.** Очерки истории астрономии в Древней Руси. У: *Историко-астрономические исследования* 8, 9—82.

Oscar **Cullmann 1962.** *Christ and Time: The Primitive Christian Conception of Time and History*, CSM Press Ltd., London.

Фердинанд де **Сосир 1969.** *Опита лингвистика*, Библиотека Сазвежђа 24, Нолит, Београд.

Клод **Леви-Строс 1972.** Структура митова. У: *Дело* 18(3), 241—256.

Дејан **Медаковић 1975.** Култ кнеза Лазара у српском бароку. У: *О кнезу Лазару*, Филозофски факултет – Народни музеј, Београд – Крушевац, 321—335.

Пуа **Prigogine 1980.** *From Being to Becoming: Time and Complexity in the Physical Science*, W. H. Freeman & Co., New York.

Алберт Б. **Лорд 1990.** *Певач прича, 1. Теорија*, ИДЕА, Београд

А. Н. **Зелинский 1996.** *Конструктивные принципы древнерусского календаря*, Подворье Русского на Афоне Свято-Пантелеймонова монастыря, Москва.

Касијан **Ангелов 2000.** Стари календар и наука. У: *Црква и време: о старом и новом календару*, Очев дом, Београд, 53—94

Драган **Јацановић 2000.** *Српско календарско знање у епској народној поезији*, Центар за митолошке студије Србије, Рача.

Алексеј **Јосев 2000.** *Дијалектика мита*, Zepher Book World, Београд.

Службени гласник Републике Србије 43/2001.

John Major **Jenkins 2002.** *Galactic Alignment: The Transformation of Consciousness according to Mayan, Egyptian, and Vedic Tradition*, Bear & Co., Rochester Vermont.

Трајан **Стојановић 2006.** Структурни основи миленаризма код Јужних Словена у XVII и XVIII веку. У: *Зборник Матице српске за друштвене науке* 120, 21—34. Т. Stoianovich 1969. Les structures millénaristes Sud-Slaves aux XVIIe et XVIIIe siècles. *Actes du premier congrès international des études Balkaniques et Sud-Est Européennes*, Sofia, 26 août – 1 septembre 1966, III, Histoire (Ve – XVe ss.; XVe – XVIIe ss.), Sofia, 809—819.

Симеон Нови Богослов **2008.** *Адам и Нови Адам: Адамов грех и наше искупљење*, Истина – Епархија далматинска, Шибеник.

Александар **Видосављевић 2010.** *Археологија календара (од велике сеобе до данас)*, Логос, Београд.

Франсес **Јејтс 2012.** *Вештина памћења*, Mediterran Publishing, Нови Сад.

Златко **Паковић.** Повест и историја, У: *Данас* 3. 1. **2013.**

Бранислав **Скробоња 2014**. *О рачунању времена и православном календару*, Романов – Бард фин, Бања Лука – Београд.

Мирко **Дејић & Саво Тебић 2015**. Најстарији руски (словенски) математички рукопис, дело монаха Кирика. У: *Иновације у настави* 28(2), 79—88.

Радивој **Радић 2015**. *Друго лице Византије*, Еволута, Београд.

Милош **Миловановић & Александар Имширагић 2019**. Спаљивање Светог Саве Српског: прилог методологији историјског датовања. У: *Митолошки зборник* 42, 127—169.

Милош **Миловановић 2021**. *Питање календара у светлости предања Српске православне цркве*, Метафизика – Златно руно, Београд.

Милош **Миловановић 2022**. Календарско памћење: континуитет и значај астрологије у предању Цркве. У: *Зборник радова Конференције Развој астрономије код Срба XI*, Београд, 18—22. април 2021, Астрономско друштво „Руђер Бошковић“, Београд, 699—736.

Miloš **Milovanović 2022**. Postmodern Memory. A Study on Aesthetics of Eastern Europe. У: *Beauty in Architecture: Harmony of Place*, Studies in Philosophy, Culture and Contemporary Society 36, Peter Lang, Berlin, 363—389.

Miloš Milovanović

Mathematical Institute

of the Serbian Academy of Sciences and Arts

A Calendar Chronology of the Myth

The author considers significance of chronology for the science of history and how the calendar issue reflects onto historico-mythological problem. It concerns the ecclesial calendar that is based upon a spiral unifying reversible and irreversible time. In that regard, the Gregorian reform corresponds to an elimination of time that has reduced historiography to geometry of the number line. Such an elimination of the time spiral manifests in Common Era which is a linear model of historiographic dates. Its adoption was proceeding gradually, which has taken full advantage during the 20th century. An old style stronghold has remained the ecclesial calendar in terms of the Passover rule and some national calendars such as Chinese following own lunisolar system. A chronological matrix of the Mayan calendar has established a postmodern epoch restoring the time spiral.

Keywords: history, mythology, time spiral, elimination of time, calendar issue, Common Era, postmodern epoch.